Een mysterieuze ontmoeting...

Alexandra Nagel

Ergens in de zomer van 1989 vernam ik voor het eerst de naam Wolf Messing. Het betrof een anekdote alias onthulling van de goeroe Sri Sathya Sai Baba aan zijn volgelingen, genoteerd door Samuel Sandweiss, psychiater en adept van de in opspraak geraakte Indiase spirituele leermeester.[1] Sai Baba claimde in een openbare lezing gehouden tijdens de Derde Wereld Conferentie van de Sri Sathya Sai Organisatie eind november 1980, Wolf Messing onverwachts ontmoet te hebben toen hij, Sai Baba, zelf nog een jongen was. Messing zou dolblij geweest zijn Sai Baba in levende lijve te hebben gezien en "I love you. I love you. I love you. I love you" uitgeroepen hebben.[2] Sai Baba vertelde dat Wolf Messing naar Stalin was toegegaan om Stalin te wijzen op de *atma*, het goddelijke aspect in ieder mens, dat Messing in Wenen was geweest waar Freud belangstelling in hem had getoond, en dat Messing in 1937 in India op een treinstation had gestaan alwaar hij Sai Baba had herkend. Messing had, zo beweerde Sai Baba, in Sai Baba de atma gezien en was daardoor in extase geraakt. Frappant was volgens Sandweiss dat Sai Baba dit stukje verleden van zichzelf openbaarde bij een gelegenheid waar er voor het eerst Russische en Chinese volgelingen op bezoek waren in de ashram, en dat Sai Baba geëmotioneerd raakte door het vertellen over zijn herinnering...

Het verhaal is een fantastische anekdote; perfecte kost voor Sai Baba fans, een groep waar ik gedurende een korte periode toebehoorde. De naam Wolf Messing is sindsdien in mijn geheugen blijven hangen, zonder dat ooit meer informatie over de man op mijn spoor kwam. Totdat Brian Steel, voormalig volgeling van de goeroe, over hem begon te schrijven[3] en ikzelf me serieus in Messing begon te verdiepen.[4] Vooralsnog is mij veel raadselachtig omtrent de Poolse jood en in Rusland beroemde entertainer die Messing is geweest, maar intrigeert me voor dit artikel slechts het aspect in combinatie met Sai Baba.

Volgens biografieën, naar zeggen gebaseerd op informatie van Messing zelf, was Wolf Gregorevich Messing (1899-1974) een zoon van de arme, doch vrome Abraham Messing en werd hij geboren in Gora Kalwaria, een kleine plaats buiten Warschau dat indertijd deel van Rusland uitmaakte.[5] Vader Messing wenste dat zijn zesjarig zoontje Wolfele, begiftigd met een goed verstand, naar een school zou gaan waar hij opgeleid zou kunnen worden tot rabbi. Hetgeen, aldus het verhaal, gebeurde. Echter, op elfjarige leeftijd nam de jongen de benen. Met amper een cent op zak stapte hij, alleen, op de trein naar Berlijn. Hij belandde er in de arme joodse wijk en scharrelde net genoeg bij elkaar om te kunnen overleven. Tot op een dag hem alles te zwaar werd en hij flauwviel. Twee artsen in het ziekenhuis waar hij naar toegebracht was ontdekten toen zijn helderziende gaven en brachten hem in contact met een impresario, die vervolgens de jongen uitbaatte als een attractie ter vermaak van het Berlijnse publiek. Gaandeweg ontwikkelde Messing zich tot een mentalist; zijn beroep werd omschreven als *psychisch entertainer*. Een belangrijk element in zijn shows was het 'lezen van gedachten'. Mensen uit het publiek werd de gelegenheid gegeven een kleine opdracht op te schrijven en een panel koos uit de voorstellen welke taken Messing zou moeten volbrengen. Vervolgens 'las' Messing de gedachten van de bedenker van de opdracht. Hij liep dan bijvoorbeeld naar rij X in de zaal en pakte bij mevrouw Y een haarspeld uit het haar en overhandigde die aan persoon Z. Dit alles zonder de opgeschreven opdracht onder ogen te hebben gehad.

In 1915 werd Messing in Wenen gestationeerd. Daar, vervolgt het verhaal, kwam het tot een ontmoeting met Albert Einstein en Sigmund Freud. Beide geleerden wilden zijn

talenten testen. "Tot op de dag van vandaag herinner ik mij nog de mentale bevelen van Freud," schreef Messing jaren na dato in een autobiografisch artikel. "Ga naar de kast in de badkamer en haal een haartang. Ga terug naar Albert Einstein en trek drie haren uit zijn weelderige snor." [6] Nadat Messing de haartang had gevonden deed hij als hem was opgedragen. Freud was zo geïntrigeerd door Messings gaven dat hij de gedurende twee jaar die Messing in Wenen verbleef een aantal proeven met hem deed.

De volgende tien jaar reisde Messing samen met zijn impresario de wereld over. Behalve Europese grote steden als Parijs, Londen, Rome, Stockholm, Riga en Genève, was hij op tournee in Zuid-Amerika, Azië en Australië. In 1927 bezocht hij India, memorabel omdat hij er Mahatma Gandhi ontmoette en memorabel vanwege de taak die Gandhi voor Messing bedacht: "Neem de fluit van de tafel en geef die aan een van de mensen in de kamer." [7] Messing deed wat hem mentaal bevolen was. Toen de man aan wie hij de fluit had overhandigd erop ging te spelen, begon plotseling een mand in de kamer te trillen en verscheen er, bewegend op het ritme van de klanken, een bontgekleurde slang uit! Terug in Europa verbleef Messing het volgende decennium voornamelijk in Polen en werd uitermate succesvol als helderziende, hypnotiseur en *mind reader*.

Maar, zoals bekend, werd in Duitsland en omringende landen de situatie voor joden steeds dreigender. Voor Messing gold dit met name nadat hij in 1937 Hitlers uiteindelijk ondergang voorspeld had. Dus vertrok Wolf Messing in 1939 naar Rusland om het nooit meer te verlaten. Tot aan zijn overlijden in 1974 heeft hij overal in dat immense land voorstellingen gegeven. Zijn naam werd een begrip. Mensen die hem niet eens gezien hadden, geloofden op basis van verhalen van derden dat hij bijzondere gaven had, gaven waar overigens geen paranormale doch een rationeel fysiologische verklaring voor gezocht en gegeven werd. Desalniettemin is het opmerkelijk dat Messing zich de eerste veertien jaar onder het Stalin-regime heeft weten te handhaven. Volgens Messings memoires vernam Joseph Stalin niet al te lang na zijn aankomst in Rusland van hem en zou Stalin experimenten met hem hebben uitgevoerd. Of dit waar is, is enigszins twijfelachtig, maar het nodige duidt erop dat Messing inmiddels zo ruim bemiddeld moet zijn geweest dat hij in 1942 de Russische overheid een militair vliegtuig schonk, twee jaar later gevolgd door een donatie voor een tweede vliegtuig.

Messing-mythe

In een notendop bevat het bovenstaande de elementen van de Messing-mythe. Het verhaal over zijn leven heeft in het westen bekendheid gekregen door publicaties in het parapsychologisch circuit.[8] Ludmila Zielinski baseerde zich in een artikel voornamelijk op een serie autobiografische artikelen van Messing welke in *Nauka i Religia* ('Wetenschap en Religie', een semi-populair atheïstisch tijdschrift) waren verschenen in 1965. Sheila Ostrander & Lynn Schroeder breidden dit met nog een aantal andere Russische artikelen en verhalen van mensen die Messing persoonlijk kenden uit tot een hoofdstuk in hun bestseller *Parapsychologische ontdekkingen achter het IJzeren Gordijn*. Nadien zijn er diverse biografieën over Messing verschenen: (minstens) drie Russische[9] waarvan een in het Engels is vertaald,[10] en een Duitstalige.[11] Waarschijnlijk is er meer in de USSR uitgebracht, maar dat taalgebied heeft tot dusverre grotendeels buiten mijn onderzoeksterrein gelegen.

De in het Engels vertaalde biografie is geschreven door Tatiana Lungin, vriendin van Wolf Messing en zijn vrouw Aida Mikhailovna Rapoport (overleden in 1961, het paar had geen kinderen) en bewerkt door Scott Rogo. Ostrander en Schroeder schreven er het voorwoord voor. "Getest door Freud, Einstein, Gandhi en Stalin!" vingen ze hun stuk aan, bewerend dat nu eindelijk het mysterie rondom de magische Messing uit de doeken wordt gedaan. Terecht merkte Jule Eisenbud in een artikel op dat Lungins werk eerder meer mystificeert dan verheldert. Neem bijvoorbeeld de claim van Messing getest te zijn door Freud (en Einstein). Wanneer in de verschillende publicaties de Messing-Freud-Einstein test uit de doeken wordt gedaan, worden afwisselend Einstein en Freud als initatiefnemer van de ontmoeting genoemd, wordt als jaartal 1913 of 1915 gegeven, en vond de ontmoeting in Einsteins dan wel Freuds appartement in Wenen plaats. Bronnenonderzoek toont aan dat Einstein en Freud naar alle waarschijnlijkheid elkaar pas voor het eerst in 1927 ontmoet hebben. Einstein heeft nooit in Wenen gewoond en nergens is bij Einstein noch Freud in brieven van henzelf, correspondentie van anderen ›

of anderszins informatie aangetroffen waarin de naam Wolf Messing is gevallen.[12] Dit is op zijn minst curieus. Op basis van Messings beschrijving van het experiment ligt het namelijk in de lijn der verwachting dat Messing indruk gemaakt zou moeten hebben op beide heren – en dus dat zij erover gecommuniceerd zouden moeten hebben met derden. Dat dit niet aantoonbaar het geval is, leidt tot de veronderstelling dat de test met Einsteins snorharen een verzinsel moet zijn!

Aangaande de Gandhi-Messing-anekdote: deze acht Eisenbud te triviaal om op in te gaan. Ik deel deze mening, al dient opgemerkt te worden dat Gandhi in 1927 heel India doortrok en er dus best een ontmoeting tussen Messing en Gandhi plaatsgevonden zou kunnen hebben. Een andere kritische opmerking van Eisenbud betreft het gebrek aan bewijsmateriaal in Lungins biografie zoals bijvoorbeeld een afdruk van het telegram dat Stalin aan Messing gestuurd zou hebben als dank voor 'The Baltic Flyer', de bommenwerper die Messing aan de Russische staat schonk. Een deel van deze kritiek wordt ondervangen door de biografie van Strongin: het bevat een foto van Messing naast het militair vliegtuig dat zijn naam draagt.

Naar Lungin en anderen beweren, had Messing een bevoorrechte positie in de Russische samenleving. Of dit altijd even gunstig was, valt te betwijfelen. Messing werd tot op hoge leeftijd geacht op te treden terwijl hij allang aan zijn (paranormale) gaven had ingeboet.[13]

Wolf Messing

Verder informeerde een ver familielid van Messing me dat Messing in zijn latere Poolse jaren (i.e. voor zijn vertrek naar Rusland) bijzonder populair was in Polen. Hij woonde toen in Warschau, had lang haar waar iedereen over sprak omdat het ongewoon was, hield van drank en feesten, maar kwam overal mee weg vanwege zijn charismatische persoonlijkheid. Hij maakte ook constant grapjes over Poolse mensen en had bijvoorbeeld een ander familielid tijdens een voorstelling een krant laten oprollen en laten opeten alsof het een saucijzenbroodje was. Dit soort informatie uit de eerste hand geeft gewicht aan de buitengewone verhalen aangaande de bijzondere kwaliteiten die Messing tentoongespreid zou hebben.

Fantastische herinneringen

Terugkerend naar het begin: het verhaal van Sai Baba over zijn ontmoeting met Wolf Messing in 1937 op een station in Zuid-India kan nooit hebben plaatsgevonden. Nergens in het materiaal van Messing wordt 1937 als het jaar van een reis naar India vermeld. Messing bezocht het land in 1927. Evenmin valt in het Messing-materiaal een aanwijzing te ontdekken dat Messing mogelijk een tweede keer, veronderstel in 1937, India zou hebben bezocht. Sai Baba was in 1927 één jaar oud – of nog niet eens geboren (er bestaat discussie over zijn geboortejaar). Sai Baba deed het voorkomen dat Messing eerst in Rusland was en Stalin benaderde en vervolgens in Wenen Freud ontmoette, hetgeen een omkering van feiten inhoudt.

Op 31 augustus 2002 bracht Sai Baba opnieuw, wederom tijdens een openbare lezing, Messing ter berde.[14] Het verhaal was ditmaal nog fantasierijker dan de eerste keer; jammer genoeg voert het te ver om details te belichten. In ieder geval is duidelijk dat Sai Baba elementen uit het leven van Messing heeft opgepikt en verwerkt heeft tot een anekdote die zijn eigen *narrative* als goddelijke incarnatie versterkt. Er bestaat de mogelijkheid dat Sai Baba de bestseller van Ostrander & Schroeder in handen heeft gehad of dat iemand hem erover verteld heeft. De editor van Sai Baba's lezingen, de voormalig journalist V.K. Narasimhan (1913-2000), was bijvoorbeeld in het bezit ervan. Maar wat leidde ertoe dat Sai Baba het verhaal aan zijn publiek openbaarde, feiten verdraaide en opvallend geëmotioneerd raakte zoals Sandweiss en Narasimhan getuigden? [15] Waar haalde Sai Baba de 'herinnering' vandaan?

Valt hier een overeenkomst te zien met Messings anekdote over zijn –verzonnen– ontmoeting met Freud en Einstein? Had Messing op een of andere manier dingen opgepikt over beide geleerden, jood net als hijzelf, en een verhaal in elkaar gezet dat hij zo overtuigend kon brengen dat mensen hem op zijn woord geloofden? Waar haalde Messing zijn 'herinnering' vandaan?

Jule Eisenbud geeft aan in zijn praktijk in meer of minder sterke mate soortgelijke kwesties te zijn tegengekomen. Mensen kunnen 'herinneringen' hebben die voor henzelf waar gebeurd zijn, maar die door de 'echte werkelijkheid' niet gestaafd worden. Een aantal van zulke personen had meerdere out-of-body-ervaringen gehad waarbij men op

andere plekken was geweest; men vermengde als het ware belevingswerelden met elkaar. Soms leken de fantastische verhalen te versmelten met herinneringen uit bijvoorbeeld de kindertijd. De verschillende (parapsychologische) invalshoeken waarmee Eisenbud elementen uit Messings levensverhaal benadert, bieden wellicht mogelijkheden om een vraag als 'hoe kwamen Messing en Sai Baba aan hun onware herinneringen?' onder de loep te nemen. Dit lijkt mij zinvol onderzoek, want het is te kort door de bocht geconcludeerd als zouden Messing en Sai Baba dingen slechts simpelweg uit de duim gezogen hebben.

Nawoord

Dank aan Uwe Schellinger (Institut für Grenzgebiete der Psychologie und Psychohygiene, Freiburg), Serguei Badaev (Moskou), Brian Steel (Australië), Robert Priddy (Noorwegen), Joseph Messing (Israël) en zijn dochter Luba (Florida). Allen hebben me aan waardevolle informatie met betrekking tot Wolf Messing geholpen. ■

Noten

1 Zie over kritische geluiden aangaande Sri Sathya Sai Baba de uitgebreide website www.exbaba.com.

2 Sandweiss, Samuel, *Spirit and Mind*, San Diego: Birthday Publishing Company, 1985, pp. 227-228.

3 Steel, Brian D., *Paranormal References: Wolf Messing and Kirlian* (Revised), juli 2002; *More Messing*, okt. 2002, en *SB's Wolf Messing Stories Revisited*, maart 2003, te vinden op bdsteel.tripod.com/More/index.html.

4 Nagel, Alexandra, *Wolf Messing, Mind Reader*. Ongepubliceerd verslag geschreven voor het MA-vak 'Occult Trajectories', onderdeel van de opleiding Religiestudies op de Universiteit van Amsterdam, aug. 2004.

5 Volgens een ver familielid van Wolf Messing heette Wolfs vader Chaim Messing en was hij niet bijzonder vroom. Deze info correspondeert dus niet met hetgeen in de biografieën vermeld staat! Verder zou Wolf een oudere zus gehad hebben en twee jongere halfbroers, Benjamin en Mottel (of Mothel). Na het overlijden van zijn eerste vrouw was Chaim Messing hertrouwd.

6 Ostrander, Sheila & Lynn Schroeder, *Parapsychologische ontdekkingen achter het IJzeren Gordijn*, Haarlem: J.H. Gottmer, 1972, p. 63.

7 Idem.

8 Bonch-Burevich, B., 'Can One Read Thoughts?', pp. 395-398 in *International Journal of Parapsychology*, 7(4), 1965 (oorspronkelijk gepubliceerd in Komsomolskaya Pravda, 14 juli 1962); Zielinski, Ludmila Svinka, 'Wolf Messing', pp. 14-16 in *Newsletter of the Parapsychology Foundation*, jan-feb 1969; Ostrander, Sheila & Lynn Schroeder, 'Russian Telepath: Wolf Messing', pp. 62-67 in *Fate*, 230, vol. 23(5), mei 1969; Ostrander, Sheila & Lynn Schroeder, *Psychic Discoveries Behind the Iron Curtain*, New York: Prentice Hall, 1970 (in 1997 verscheen een herziene uitgave met een voorwoord van Uri Geller); Ostrander, Sheila & Lynn Schroeder (eds.), *The ESP Papers: Scientists Speak Out from Behind the Iron Curtain*, New York: Bantam, 1976; Gris, Henry & William Dick, *The New Soviet Psychic Discoveries. A First-hand Report*, London: Souvenir Press, 1979 (1978); Eisenbud, Jule, 'The Messing Mystery', pp. 261-275 in *Journal of Parapsychology*, vol. 54, sep. 1990; Kugel, Wilfried, 'Ohne Scheuklappen: Albert Einstein und die Parapsychologie', pp. 59-71 in *Zeitschrift für Parapsychologie und Grenzgebiete der Psychologie*, 36(1/2), 1994.

9 Lungin, Tatiana (1981; verdere gegevens onbekend, zie voor de Engelse uitgave de verwijzing in de volgende voetnoot); Vasiliev, Mikhail, *I am a Telepath*, Moskou: Interkinocentre, RIA, 1990; Strongin, Varlen L'vovich, *Wolf Messing, the Fate of the Prophet*, Moskou: AST-Press Kniga, 2002. Verder zou de Russische journalist M.V. Khvastunov halverwege de jaren 1960 een biografie over Messing hebben geschreven, die wel in manuscriptvorm, doch niet als boek heeft gecirculeerd, en beweert Küppers (2002: 316), zonder een referentie te bieden, dat Aleksei Ignatiev een biografie heeft uitgebracht. Dit behoort tot de mogelijkheden: Lungin (1989: 63-64) verwijst bijvoorbeeld naar Messings vriendschap met de schrijver Ignatiev.

10 Lungin, Tatiana (D. Scott Rogo, ed.), *Wolf Messing. The True Story of Russia's Greatest Psychic*, New York: Paragon House, 1989.

11 Küppers, Topsy, *Wolf Messing. Hellseher und Magier*, München: Langen Müller, 2002.

12 Eisenbud (1990: 266-267) en Nagel (2004: 13-15).

13 Gris & Dick (1979: 17-18); Lungin (1989: 26). Yuri Zverev beweert op zverev-art.narod.ru/ras/41.htm (oorspronkelijk gepubliceerd in het Russische *Neva* nr 8, p. 151, 2000) dat Messings privileges het gevolg waren van zijn betrokkenheid met de KGB, een mogelijkheid waarover ik volledig in het duister tast.

14 Sathya Sai Baba, *Gokulashtamie Celebrations Discourse*, 31 aug. 2002, te vinden op www.kingdomofsai.org/DISCOURSES/Disc20020831.html.

15 Sandweiss (1985: 228). Robert Priddy, voormalig volgeling van Sai Baba, informeerde me dat Narasimhan hem verteld had dat hij, Narasimhan, Sai Baba nog nooit zo emotioneel had zien worden tijdens een lezing als de keer in 1980 waarin Sai Baba zijn 'ontmoeting met Wolf Messing' openbaarde.